

тексту (аналіз жіночих і чоловічих персонажів, визначення характеру їх взаємовідносин, причин і наслідків гендерної дисгармонії, еволюції гендерного світогляду персонажів, проектування можливих паритетних стосунків статей); 2) гендерна позиція кожного персонажа (хто із них знаходиться на I рівні – «зріла любов», на II рівні – «пасивна любов» і на III рівні – «деструктивна любов»); 3) аналіз рівня фізичної чи моральної деградації персонажів; 4) визначення гендерної поведінки героїв.

Завдяки гендерному аналізу твору вчитель української літератури може акцентувати увагу учнів на розумінні сутності гендерних стереотипів щодо ролі жінки та чоловіка у суспільстві, здійснювати гендерне виховання та сприяти створенню недискримінаційного гендерного середовища у закладі загальної середньої освіти засобами «своєї» освітньої галузі «Мова і література».

Література

1. Агєєва В. Гендерна літературна теорія та критика. *Основи теорії гендеру*: навчальний посібник / відп. ред. М. Скорик. Київ : К.І.С., 2004. С. 426–445.
2. Гендерні стандарти сучасної освіти: збірка рекомендацій / ред. рада О. М. Кікінежді, В. С. Власов, Л. Б. Магдюк, Т. В. Ладиченко. Київ : Програма розвитку ООН в Україні, 2010. Частина 1. 328 с.
3. Словник гендерних термінів / уклад. З. В. Шевченко. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю., 2016. URL: <http://a-z-gender.net/ua/genderna-rivnist.html> (дата зверення: 1704.2020).

ГЕНДЕРНА СТАТИСТИКА ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ДОСЯГНЕННЯ РІВНОСТІ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ

Ганна СЛОЗАНСЬКА

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
kulynyak@elr.tnpu.edu.ua

В Україні останніми роками активно піднімається питання щодо рівності прав жінок і чоловіків у суспільстві. Незважаючи на те, що затверджена низка нормативно правових актів, постанов, введено в дію різні соціальні програми, спрямовані на легітимізацію та популяризацію рівності прав жінок і чоловіків у країні, офіційна статистика, звіти свідчать, що дискримінація, стереотипність по відношенню до жінок все ще має місце в Україні.

Гендерна статистика є відображенням реальних справ у державі і свідченням того, які тенденції мають місце насправді. Вона також служить основою для прийняття політичних і програмних рішень та є критично важливою для ефективного моніторингу й аналізу гендерних досягнень і прогалін. Гендерночутлива статистика спрямована на «відображення відмінностей та нерівностей у становищі жінок і чоловіків у всіх сферах життя» [1, с. 2]. Надаючи докази гендерної рівності та гендерних розривів у ключових сферах, статистика допомагає зробити гендерні нерівності видимими, що, у свою чергу, стимулює розробку політики держави для усунення виявлених гендерних прогалін.

У публікаціях Статистичної комісії ООН зазначено, що гендерна статистика – це дані, що: збираються та подаються з розділенням за статтю; відображають гендерні проблеми; базуються на поняттях і визначеннях, які адекватно відображають різноманітність жінок і чоловіків, та охоплюють усі аспекти їхнього життя; враховують стереотипи, соціальні та культурні фактори, які можуть викликати гендерні упередження [1, с. 5]. Гендерні показники – це міра, за допомогою якої збираються дані. В Європейському Союзі розроблено відповідні гендерні показники для діагностики гендерних розривів у доступі до ресурсів, можливостей у таких сферах, як освіта, зайнятість, прийняття рішень і гендерне насильство.

Збір гендерної статистики через застосування гендерних показників, визначених Європейським Союзом, ведеться і в Україні. Зокрема, аналіз статистичних даних засвідчує, що в Україні найвищий рівень смертності серед країн Центральної і Східної Європи, найнижчий середній рівень тривалості життя. За останні роки населення держави скоротилось на 0,4 млн. осіб. Це пов'язано з високим рівнем смертності та зниженням рівня народжуваності: у 1991 р. народилося 631 тис. дітей, у 1998 р. – 419 тис., а в 2017 р. – 336 тис. [1, с. 6]. Рівень народжуваності не забезпечує навіть простого відтворення населення. Останніми роками (2010–2018 рр.) в Україні можна прослідкувати тенденцію до зменшення кількості шлюбів, що також впливає на низьку народжуваність та, в результаті, призводить до демографічного старіння населення. Зокрема, за останні десять років частка осіб пенсійного віку збільшилася з 380 тис. до 409 тис. осіб.

Смертність населення в статевовіковому аспекті має свої особливості: смертність жінок усіх вікових груп нища ніж смертність чоловіків, середня тривалість життя жінок вища, ніж чоловіків на 10–11 років: у жінок вона складає 74 роки, а у чоловіків – 63 [1, с. 15].

У цілому, чисельна перевага жінок над чоловіками у складі населення України спостерігається з 36 років. Станом на 2018 р., число чоловіків становило 19558,2 тис. осіб, а жінок – 22658,6 тис. У 2017 р. народилося 364,0 тис. дітей, з них 176,5 тис. – дівчаток і 187,5 тис. – хлопчиків [3].

Міжнародна спільнота визнала рівне право на якісну освіту кожного та зобов'язалася досягти гендерної рівності у цій сфері. Це означає, що держави мають юридичні зобов'язання усунути всі дискримінаційні бар'єри, які існують і вжити позитивних заходів для досягнення рівності в доступі до освіти.

Варто зазначити, що у сучасних умовах жінки в переважній більшості країн, і в Україні також, мають рівні з чоловіками права щодо доступу до освіти; одержання стипендії та різних видів матеріальної і соціальної допомоги [1, с. 38]. Однак, у країнах Сходу, Азії, Африці жінки часто мають доступ тільки до початкової і середньої освіти, таким чином спостерігається нерівність та дискримінація жінок щодо отримання освіти.

Показником гендерної статистики можна вважати економічне становище жінок. Згідно з даними відділу економіки ООН, у країнах що розвиваються, з перехідними та конфліктними економіками, жінки все ще залишаються маргіналізованими. Вони або відсутні, або погано представлені у сфері прийняття

економічних рішеннях та розробці політики держави. Зокрема в Україні, жінки контролюють лише 5,0–10,0 % економічних ресурсів. У приватному бізнесі жінки володіють 30,0 % малих, 12,7 % середніх і 13,0 % великих підприємств.

У всьому світі жінки більше залучені до ринку праці, ніж чоловіки: рівень їх участі у віці 25–54 роки становить 63,0 % порівняно з 94,0 % серед чоловіків [3]. Однак, чимало професій і посад залишається недоступними для жінок через існування патерналістського законодавства. Наприкінці 2017 р. Міністерство охорони здоров'я України відмінило заборонний список професій для жінок (450 професій), відкривши їм спроможності на ринку праці. Жінки також частіше залишаються безробітними у порівнянні з чоловіками. Так, у 2017 р. рівень глобального безробіття серед жінок становив 6,2 %, а серед чоловіків – 5,5 %.

Заробітна плата для жінок залишається нижчою, ніж у чоловіків. Розрахунок за гендерним розривом у заробітній платі оцінюється в 23,0 %. Це означає, що жінки заробляють 77,0 % від заробітку чоловіків, хоча ці цифри занижують реальні масштаби розриву, особливо в країнах, що розвиваються [4]. За даними Державної служби статистики в Україні, станом на 2017 р. заробітна плата чоловіків перевищувала 29,0 % від заробітної плати жінок. Однак рівень заробітної плати жінок в різних галузях значно знижується, де керівні посади обіймають чоловіки, а більшість працюючих – жінки. Навіть в освіті, де працюють переважно жінки (90,0 %), їхня заробітна плата є меншою на 4,0% ніж в чоловіків. 65,0 % жінок отримують найменшу заробітну плату відносно чоловіків у сфері фінансової та страхової діяльності.

За даними Державної служби статистики, станом на 2016 р. рівень економічної активності чоловіків був значно вищий, ніж жінок, і становив відповідно 76,7 % і 66,5 %. Серед жінок частка працюючих у секторі самостійної зайнятості більша, ніж серед чоловіків – 77,5 %, проти 72,1 %, а в сільській місцевості значно більша, ніж у міських поселеннях – відповідно 92,2 % та 44,8 %. Це певною мірою пояснюється меншою тривалістю трудового активного віку у жінок (до 55 років), ніж у чоловіків (до 60 років) [5].

В Україні жінки, як правило, витрачають приблизно у 2,5 рази більше часу на неоплачену допомогу та домашню роботу, ніж чоловіки.

Жінки складають приблизно половину з усіх мігрантів, які живуть і працюють за межами країни свого народження [5]. Жінки-трудова мігрантки часто зосереджені на неформальній, низькооплачуваній та нерегульованій роботі. Основними секторами, в яких вони зайняті, є: сфера послуг та роздрібною торгівлі (18,8 %), елементарні професії (17,3 %), ремесла та пов'язані з ними професії (15,2 %), професіонали (13,9 %) та службовці (12,3 %). Із оцінюваних 11,5 мільйонів міжнародних робітників-мігрантів (у 2013 р.) приблизно 73,4 % становили жінки [5].

Жінки в більшій мірі страждають від насилля в усьому світі [2]. Дані досліджень Фонду народонаселення ООН з приводу гендерного насильства свідчать, що фізичного та сексуального насильства в Україні зазнають близько 1,1 млн. жінок на рік, внаслідок чого Україна втрачає 208 млн. дол. США кожного року. У цю суму входять витрати по втраті працездатності, оплата послуг, які

надають правоохоронні органи, соціальні служби, заклади охорони здоров'я. Висновки фонду ООН показують, що сьогодні в Україні внаслідок насильства гине близько 600 жінок, тоді як в наслідок воєнних дій – 174 жінки на рік. Однак, лише 32,0 % з них звертаються за допомогою: 16,0 % – до поліції, 1,0 % – соціальних служб і медичних закладів [2, с. 42].

Проблеми виникають і щодо розподілу гендерних ролей і стереотипності. За даними дослідження Ipsos, які були проведені в Україні за підтримки проєкту Олени Пінчук «Я зможу!», метою якого було визначення ставлення українців до поширених гендерних стереотипів, які стосуються жінок, встановлено, що 59,0 % респондентів вважають жінок «слабкою» статтю; 65,0 % думають, що жінка оцінюється за виглядом і вона, перш за все, повинна бути красунею; 40,0 % переконані, що можуть забороняти жінкам діяти так як вони хочуть; 30,0 % вважають, що жінка має першою поступатись у спірних питаннях та йти на компроміс; 21 % впевнені, якщо жінка, першою проявляє ініціативу то вона є легкодоступною; 23,0 % схильні до думки, що блондинки недалекоглядні; жінок за кермом дорогого автомобіля 21,0 % вважають утриманками. Більшість стереотипів підтримують чоловіки та є такі, що підтримуються і жінками. Стереотипне мислення може призвести до дискримінації за ознакою статі в різних сферах життя.

Отже, статистичні дані засвідчують той факт, що жінки стикаються з глибоко вкоріненою дискримінацією, а чоловіки домінують у лідерських позиціях і на посадах при ухваленні рішень. Жінки набагато рідше обіймають вищі керівні посади, місця в керівних радах або приймають рішення у великих соціальних організаціях чи домогосподарствах. У всьому світі менше чверті глав держав, глав урядів та міністрів – жінки. Переглядаючи різні приклади, стає зрозуміло, що жінки мають набагато більше шансів отримати роботу у сфері освіти, культури та обслуговування, а не економіки чи оборони. Проте їх заробітна плата у цих сферах не є рівною у співвідношенні до заробітної плати чоловіків.

Література

1. Власенко Н. С., Виноградова Л. Д., Калачова І. В. Гендерна статистика для моніторингу досягнення рівності жінок і чоловіків. Київ : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. 56 с.
2. Доклад о человеческом развитии 2016. Человеческое развитие для всех и каждого. Вид. 2-е. Москва : Весь Мир, 2017. 328 с.
3. Рібейро С., Понтоз Стратен Д. Міжнародний протокол із документування та розслідування сексуального насильства в умовах насильства. 2017. С. 24–25. URL: <https://cutt.ly/2ffDLSX> (дата звернення: 28.05.2020).
4. The Department for Business, Innovation and Skills : website. URL: <https://cutt.ly/RffDVTD> (дата звернення: 26.05.2020).
5. The Global Gender Gap Report 2014. Geneva: World Economic Forum, 2014. 395 p. URL: <https://cutt.ly/lffDcpf> (дата звернення: 27.05.2020).